

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Vandens politikos integravimo į kitas ES politikos sritis (tiriamoji nuomonė Europos Sąjungai pirmininkaujančios Vengrijos prašymu)

(2011/C 248/07)

Pranešėja **An LE NOUAIL-MARLIERE**

2010 m. lapkričio 13 d. ES pirmininkausianti Vengrija nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Vandens politikos integravimo į kitas ES politikos sritis.

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. gegužės 20 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėja A. LE NOUAIL-MARLIERE.

472-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2011 m. birželio 15–16 d. (birželio 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 106 nariams balsavus už, 26 – prieš ir 8 susilaikius.

1. Išvados

1.1 Pasitelkdamas savo patirtį aplinkos ir žemės ūkio srityse sprendžiant su klimato kaita susijusius uždavinius Europoje (potvynius keičiantys sausrų laikotarpiai, dėl kurių blogėja vandens ir dirvožemio išteklių kokybė, infrastruktūra, silpsta socialinė ir ekonominė veikla), EESRK rekomenduoja laikytis nuoseklaus ir horizontalaus požiūrio svarstant aplinkos, ekonominius ir socialinius problemų aspektus.

1.2 Komitetas laikosi nuomonės, kad neprastai svarbu, jog taikant Vandens pagrindų direktyvą ES įgyvendintų vandens politiką, ir ragina valstybes nares ir Europos institucijas stiprinti šią politiką atsižvelgiant į tai, kad vanduo yra prioritetinės reikšmės gyventojams, pramonei, žemės ūkiui, vietos valdžios institucijoms, nes yra gyvybiškai svarbus ir būtinas ekonomikos, socialinių ir aplinkos požiūriu.

1.3 Todėl Komitetas rekomenduoja vandens politikai skirti pagrindinį dėmesį visose ES politikos srityse.

1.4 Atsižvelgdamas į kaimo ir žemės ūkio bendruomenių poreikius ir konkrečius išpareigojimus diskutuojant dėl BŽŪP ateities po 2013 m., EESRK rekomenduoja pirmojo ramsčio fondų lėšas skirti vandens politikai labiau laikantis *kompleksinio paramos susiejimo* ⁽¹⁾ mechanizmo sąlygų, numatyti daugiau antrojo ramsčio žemės ūkio ir aplinkosaugos priemonių ir vandens apsaugai skirtus asignavimus, kad būtų pasiektas lygis, padėsiantis užsitikrinti ūkininkų paramą.

1.5 Kadangi daugelis prastą būstą turinčių arba jo neturinčių europiečių dar neturi galimybių nemokamai gauti tekančio ir

(arba) geriamo vandens, Komitetas atkreipia dėmesį į su vandeniu susijusius iššūkius, kovą su skurdu ir siekį šią problemą išspręsti.

1.6 ES strategijoje, reiškiant savo nuomonę dėl prekybos, aplinkos apsaugos ir plėtros, taip pat dalyvaujant pasaulinio masto aplinkos apsaugos strategijose Europoje (tarptautiniai baseinai) bei įgyvendinant išorės politiką reikėtų pabrėžti tarptautinius ir už Europos ribų aktualius ES aplinkos politikos aspektus ⁽²⁾.

1.7 Ragina Europos Sąjungos valstybes nares ratifikuoti 1997 m. JT konvenciją ⁽³⁾.

1.8 Kalbant apie vidaus rinką, svarbiausi veiksniai yra pagrindinės teisės, socialinė integracija ir sanglauda bei sveikata, todėl reikia nuodugnai ištirti socialinių, aplinkos ir ekonominių aspektų neapimančios vandens politikos poveikį ir sąnaudas.

1.9 Tam, kad šie aspektai būtų įtraukti, reikia suderinti esamas strategijas su įvairiais regioniniais valstybių narių ir sektorių interesais užimtumo, sveikatos, aplinkos, intensyvaus arba ekologiško žemės ūkio, energetikos, teritorijų planavimo, viešosios politikos finansavimo ir t. t. srityse bei įtraukti visus susijusius dalyvius (naudotojus, vartotojus, pramoninkus ir ūkininkus).

⁽¹⁾ Dotacijas tenka grąžinti jeigu nesilaikoma Europos ir nacionalinių (perkeliamų) teisės aktų (Vandens pagrindų direktyva) dėl užterštumo nitratais, vandens kokybės, Europos vandens pagrindų direktyvos, principo „teršėjas moka“ ir t. t.

⁽²⁾ Informacinis pranešimas dėl „Orumo nežeminančio darbo ir tvaraus vystymosi Viduržemio jūros regione, visų pirma gėlo vandens, jūros vandens ir nuotekų šalinimo sektoriuose“

⁽³⁾ Tarptautinių vandentakių ir tarptautinių ežerų apsaugos ir naudojimo konvencija: http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/8_3_1997.pdf

1.10 Tradiciškai vandens išteklių valdymo klausimas Europoje daugiausia keliamas dėl tiekimo ir paskirstymo. Dabar ES turi sukurti naujas priemones numatyti ir spręsti su gamtinėmis nelaimėmis ir žmogaus veikla susijusias problemas, kurios kelia grėsmę ir daro žalą vandens ištekliams trumpuoju laikotarpiu.

1.11 Primindamas labai svarbų dirvožemio ir augalų kaip kritulių sugėriklio vaidmenį, Komitetas ragina Tarybą atnaujinti direktyvos dėl dirvožemio priėmimą, kadangi ši direktyva yra labai svarbi veiksmingai vandens politikai užtikrinti ⁽⁴⁾.

1.12 Taip pat būtina sukurti nuoseklų požiūrį į šių išteklių valdymą sutelkiant dėmesį į ekonomišką paklausą, kad būtų galima vandenį saugoti ir veiksmingiau naudoti: reikia naujai organizuoti vandens gavimą ir taikyti naujas technologijas.

1.13 Nors vandens ciklas dar yra gana natūralus, jį sudaro keletas dirbtinių etapų, kuriuos leidžia įgyvendinti naujosios technologijos. Dėl to nereikėtų pamiršti būtinybės demokratiškai apsvarstyti pasirinkimo galimybes. Turime taikyti teisingesnį požiūrį į vandens gavybą atsižvelgdami į ūkio bei energetikos sektorių poreikius ir konkurenciją, taip pat į būtinybę išsaugoti gėlo vandens ekosistemas ir poreikį užtikrinti šią vieną pagrindinių piliečių teisių.

1.14 Integruotas upių baseinų valdymas yra ypač svarbus vandens apsaugai ir valdymui. Nustatant ir įgyvendinant regioninio lygmens priemones, kurioms įgyvendinti dažnai reikia pasiekti įvairių interesų ir sektorių (miestų planavimo, užliejamųjų lygumų, žemės naudojimo, ypač žemės ūkio ir pramonės bei energetikos sektoriuose) kompromisą, dalyvauja įvairūs suinteresuotieji subjektai.

1.15 Komitetas pabrėžia, kad Europos ir nacionalinių viešųjų dotacijų apimtis reikėtų apibrėžti ir (arba) padidinti turimas lėšas, kad būtų galima reglamentuoti pagalbą, skirtą kolektyvinio ir teritorinio viešojo intereso apsaugai (pavyzdžiui, šlapžemių atkūrimui ar biologinės įvairovės apsaugai), visų pirma svarstant reformą dėl ES valstybės pagalbos taisyklių, susijusių su visuotinės ekonominės svarbos paslaugomis ⁽⁵⁾.

1.16 Siekiant užtikrinti pagrindinę kiekvieno piliečio teisę gauti gyvybiškai svarbaus vandens, ragina valstybes nares ir vietas ir regionų valdžios institucijas būti budrioms ir didinti skaidrumą perduodant įgaliojimus vykdyti visuotinės svarbos ar viešąsias paslaugas ir jų susigrąžinimo sąlygas teisės ir ekonomikos požiūriu: svarbiausi aspektai yra viešojo nuosavybė, išnuomojimas, kainų nustatymas, reinvestavimas, darbų priežiūra.

1.17 EESRK įspėja, kad taip pat būtina numatyti kompleksiską žmoniškųjų ir socialinių išteklių valdymą: užtikrinti pradinį ir tęstinį mokymą, kvalifikacijų sertifikavimo ir pripažinimo

sąlygas, išankstinį, bendrą ir kompleksinį prognozavimą, kad būtų sudarytos sąlygos profesiniam ir geografiniam judumui atsižvelgiant į lytį, taip pat reikia sukurti duomenų bazę.

1.18 Komitetas rekomenduoja, kad socialinis dialogas padėtų atlikti visas užduotis atsižvelgiant į jų įvairovę ir visais vandens ir sanitarijos paslaugų lygmenimis laikantis darbuotojų statuso ir darbuotojų bei gyventojų saugumo reikalavimų.

1.19 Naudotojų informavimo ir konsultavimo klausimais ekonomikos ir socialinių reikalų tarybos visur, kur tik yra įsteigtos, yra vertingas šaltinis konsultacijoms rengti, nes yra reprezentatyvios ir nepriklausomos, turi sukaupusios patirties ir gali surengti viešus klausymus.

2. Vandens politikos teisės aktai

2.1 Dėl vandens politikos kyla keletas klausimų: išteklių valdymo ir apsaugos, jų naudojimo, su vandeniu susijusių nelaimių valdymo, natūralių buveinių apsaugos ir visuomenės sveikatos.

2.2 Toliau pateikiamas aktualiausių ES teisės aktų ir vandentvarkos politikos kūrimo dokumentų sąrašas:

— XX a. 8-asis dešimtmetis: pirmieji teisės aktai

— 1976 m. Maudyklų direktyva

— 1980 m. Geriamojo vandens direktyva

— 10-asis dešimtmetis: pagrindinių taršos šaltinių klausimo sprendimas

— 1991 m. miestų nuotekų valymas

— 1991 m. žemės ūkio keliama tarša nitratais

— 1996 m. integruota taršos prevencija ir kontrolė (TIPK direktyva)

— Nuo 2000 m.: plėtra, darna, racionalizavimas

— 2000 m. Vandens pagrindų direktyva ir 2006 m. bei 2008 m. dukterinės gruntinio vandens ir prioritetinių medžiagų direktyvos

— 2007 m. Potvynių direktyva

— 2007 m. Komunikatas dėl vandens trūkumo ir sausrų.

⁽⁴⁾ COM/(2006) 232 galutinis; 2006/0086/COD COM(2009) 665 galutinis.

⁽⁵⁾ COM(2011) 146 galutinis, nuomonė CESE „ES valstybės pagalbos taisyklių, susijusių su visuotinės ekonominės svarbos paslaugomis, pertvarka“ (Žr. šio Oficialiojo leidinio p. 149).

2.2.1 Vandens pagrindų direktyvoje (Direktyva 2000/60/EB) raginama vandens telkinius valdyti kompleksiskai ir kasdieninio vandens saugojimo tikslais ir įvedama „upių baseinų“ sąvoka. Direktyvoje numatytas ir integruotas vidaus vandens kelių ir pakrančių vandens valdymas.

2.2.2 Vandens pagrindų direktyvoje reikalaujama iki 2015 m. pasiekti, kad vandens būklė taptų gera (bet leidžiamos pagrįstos išimtys), ir užtikrinti vandens būklės blogėjimo ateityje prevenciją įgyvendinant baseinų rajonų mastu koordinuojamų priemonių programas:

- neleisti plisti taršai ir ją mažinti,
- skatinti tausiai naudoti vandenį,
- saugoti aplinką,
- gerinti vandens ekosistemų būklę, mažinti potvynių ir sausrų poveikį.

2.2.3 Joje reikalaujama, kad valstybės narės įvardytų ir suskirstytų savo šalies vandens telkinius, išanalizuotų jiems būdingas savybes, nustatytų rizikingus vandens telkinius ir ištirtų žmogaus veiklos poveikį vandens telkiniams. Valdymo planai rengiami paviršinio vandens telkiniams, požeminiame vandeniui ir saugomoms teritorijoms siekiant užkirsti kelią jų būklės blogėjimui ir taršai bei pagerinti jų būklę ir atkurti jas. Joje taip pat numatyta mažinti taršą, keliamą dėl pavojingų medžiagų šalinimo arba išmetimo. Todėl 2008 m. Vandens pagrindų direktyva buvo papildyta Prioritetinių medžiagų direktyva.

2.2.4 Jei vandens telkinio būklė pablogėjo laikinai, taikoma daug išimčių. Nelaikoma šios direktyvos pažeidimu, jei taip nutinka dėl išimtinų arba nenumatytų aplinkybių, pavyzdžiui, avarijos, gamtinių priežasčių ar *force majeure*. Šias išimtis valstybės narės turi paaiškinti ir pagrįsti Komisijai.

2.2.5 Direktyvoje iš valstybių narių reikalaujama užtikrinti, kad nuo 2010 m. būtų taikoma griežtesnė vandens kainų politika vartotojams (namų ūkiams, žemės ūkiui, pramonei ir t. t.) laikantis proporcingų išgaunamo vandens kiekio, teršėjo, mokėtojo, išlaidų padengimo principų.

2.2.6 Iš valstybių narių reikalaujama nustatyti baudas už direktyvos pažeidimus. Komisija taip pat gali pradėti pažeidimo procedūras ir, jei direktyvos nesilaikoma, taikyti sankcijas. Vis dėlto dėl sudėtingos tvarkos esant pažeidimams sunku griežtai

taikyti nuobaudas ir šis sankcijų režimas nėra pakankamai atgrasantis. Būtų tikslinga už pakartotinius pažeidimus skirti proporcingai didėjančias baudas (už kiekvieną pakartotinį pažeidimą bauda būtų dvigubinama).

2.2.7 Pagal REACH reglamentą (skirtą cheminių medžiagų registravimui, vertinimui ir leidimui bei nustatanti didelę riziką keliančių teršalų sąrašą) atliekamas darbas turėtų padėti mažinti nuolatinių vandens teršalų naudojimą, apsaugoti vandens ekosistemas ir taip sumažinti riziką visuomenės sveikatai.

2.3 Komisija vandens klausimus sprendžia atlikdama bendros žemės ūkio politikos padėties įvertinimą

2.3.1 Atliekant BŽŪP padėties įvertinimą buvo nustatytas reikalavimas palei vandentakius įrengti apsaugines juostas, kuriose draudžiama naudoti pesticidus, ir skirti dalį lėšų vandens trūkumo problemai spręsti. Būtina užtikrinti, kad šios priemonės būtų taikomos. Taip pat svarbu atlikti biokuro ir biomasės gamyboje naudojamo vandens kiekio poveikio vertinimą.

2.4 Direktyva dėl potvynių rizikos valdymo siekiama apsaugoti išteklius iš tikus stichinei nelaimėi ⁽⁶⁾

2.4.1 Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2007/60/EB dėl potvynių rizikos įvertinimo ir valdymo iš valstybių narių reikalaujama įvertinti potvynių riziką, parengti rizikos žemėlapius ir rizikos valdymo planus šiai rizikai mažinti. Direktyvoje taip pat raginama bendradarbiauti tarptautiniu lygiu ir keistis informacija apie bendrus tarpvalstybinius upių baseinų rajonus visą direktyvos įgyvendinimo laikotarpį.

2.5 Europos Sąjungos solidarumo fondas teikia kompensacijas nukentėjusiems nuo stichinių nelaimių

2.5.1 EESRK nuomonėje ⁽⁷⁾ atkreipiamas dėmesys į tas sritis, kuriose fondo veikla galėtų būti pagerinta. Iš tiesų 4 straipsnyje nustatyti veiklos, kuriai gali būti skirtos lėšos, kriterijai yra pernelyg ribojantys, juos taikant neatsižvelgiama į tam tikrus žalos tipus. Nuomonėje pabrėžiama, kad fondas turėtų būti mobilizuojamas ir tais atvejais, kai nelaimės kyla dėl susikauptųjų arba besitęsiančių situacijų. Tokio pobūdžio nelaimės, pavyzdžiui, sausras arba karščio bangos, kyla dėl aplinkos tendencijų, už kurias atsakingos visos ES valstybės narės. Nuomonėje rašoma, kad iš ESSF remtinų reiškinių sąrašo neturėtų būti išbrauktas vandens tiekimas ir infrastruktūros veikimas net ir tada, kai nelaimę sukelia ne staigus įvykis.

⁽⁶⁾ OL C 195, 2006 08 18, p. 20.

⁽⁷⁾ OL C 28, 2006 02 03, p. 69.

2.6 Direktyvoje 2008/1/EB dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės (TIPK direktyva) nustatomos pramonės ir žemės ūkio pramonės objektų įrenginių taisyklės⁽⁸⁾

2.6.1 Teoriškai šioje direktyvoje reikalaujama, kad pramonės įmonėse būtų taikomos geriausios turimos technologijos. Tai jokių būdu nėra pagrindinė ES vandens politikos priemonė. Tačiau neseniai Vengrijoje išsiliejus raudonajam šlamui, užteršusiam dirvožemį ir upes Aikos regione bei pasiekusiam Dunojų, buvo atkreiptas dėmesys į daugelį aplinkos ir vandentakių apsaugos klausimų bei į pagalbą ir kompensacijas nukentėjusiems nuo nelaimės ir vandens politikai įgyvendinti reikalingą budrumą. Tačiau, pavyzdžiui, 3 019 km palei Dunojų⁽⁹⁾ vis dar veikia apie 150 įmonių, kurias Pasaulio gamtos fondas (WWF) vadina „tiksinčiomis bombomis“. Raudonojo šlamo atliekos, susidariusios gaminant aliuminį, nebuvo valomos, nepaisant to, kad technologijų yra ir kitur jos taikomos. Šios technologijos leidžia labai – 96 proc. – sumažinti atliekose esantį natrio hidroksido kiekį. Todėl daugelis įmonių paprasčiausiai laiko atliekas rezervuaruose, užuot taikiusios realius valymo metodus. Be to, turimų atliekų rezervuarų dažnai nepakanka pagal įmonių gamybos mastą⁽¹⁰⁾. Šis naujas įpareigojimas valyti teršalus naujausiomis turimomis technologijomis turėtų veiksmingiau, patikimiau ir proporcingiau papildyti saugojimo infrastruktūrą.

2.7 Direktyvoje dėl viešųjų pirkimo tvarkos vandens, energetikos, transporto ir telekomunikacijų sektoriuose (90/531/EEB ir 93/38/EEB) numatyta vandens išteklių naudojimo viešų arba privačių įmonių poreikiams sistema ir nustatytos viešųjų pirkimų sąlygos

2.7.1 Pasirengimo narystei Europos Sąjungoje laikotarpiu šalių kandidačių buvo prašoma užtikrinti, kad jų pramonės įmonės atitiktų Europos standartus. Kai kurios šalys nusprendė iš dalies pakeisti teisės aktus ir tam tikrus kriterijus, kad sumažėtų aplinkos apsaugos problemų.

2.7.2 Todėl ES ir jos valstybės narės svarbu stiprinti ES teisės aktų įgyvendinimo priemones, kad būtų plačiau skleidžiama informacija ir būtų užtikrintas visuomenės saugumas prieigos prie vandens ir sanitarinių sąlygų klausimais.

2.8 Klimato kaita ir potvyniai

2.8.1 Po neseniai visoje Europoje vykusių potvynių kilo daugybė potvynių prevencijos klausimų. Europos Sąjunga turi lėšų stichinių nelaimių padariniams likviduoti, bet, paradoksalu,

ne žmogaus tyčia ar dėl neapdairumo sukeltų nelaimių prevencijai ir rizikos numatymui. Kad potvynių prevencijos politika būtų visapusiškai veiksminga, ją reikia integruoti į platesnes politikos sritis: teritorijų planavimo, infrastruktūros, ekosistemų apsaugos ir kovos su klimato kaita⁽¹¹⁾.

2.9 Tarpvalstybinis bendradarbiavimas. Saro žemės ir Lotaringijos regiono veiksmų žemutiniame Blizo upės baseine pavyzdys

2.9.1 Veiklos vykdytojai pradėjo bendradarbiauti regionų mastu ir sukūrė tarpvalstybinio potvynių rizikos valdymo partnerystę Inondation pagal „Interreg IV-A“ programą „FLOW-MS Flood and Low Water Mosel/Saar Interreg project“. Susitarimą sudarė Tarptautinės Mozelio ir Saro apsaugos komisijos (CIPMS), Saro žemės aplinkos, energetikos ir transporto ministerija, Lotaringijos regiono prefektūra ir Sargemino subprefektūra, keturios Vokietijos ir penkios Prancūzijos savivaldybės. Tikslas – valdyti potvynius taikant bendras prevencijos priemones ir reguliariai keičiantis patirtimi. Tobulinamas ankstyvo įspėjimo ir veiksmų planų koordinavimas, numatoma patvirtinti savivaldybių apsaugos nuo potvynių planus.

2.9.2 Šio tarpvalstybinio bendradarbiavimo žemutiniame Blizo upės baseine tikslas – paskatinti rengti potvynių pavojaus ir potvynių rizikos žemėlapius, įvertinti potvynių riziką, parengti rekomendacijas ir pagal tai sudaryti potvynių rizikos valdymo planus.

2.9.3 Upės nesibaigia ties valstybių sienomis. Vietos iniciatyvos valdant išteklius yra nepaprastai svarbios, kaip apie tai byloja keletas pavyzdžių. Pradėtas tarpvalstybinis bendradarbiavimas Reino, Oderio, Mezo, Dunojaus, Saro, Mozelio ir Elbės upių baseinuose: šalys, per kurias teka šios upės, steigia institucijas siekdamas užtikrinti koordinuotą potvynių rizikos valdymą ir parengti tarptautinius apsaugos planus.

2.9.4 Mezo upės intako Semua baseinu dalijasi Belgija ir Prancūzija, tai yra puikus šio bendradarbiavimo pavyzdys. Nors skiriasi valstybių prevencijos ir teisinės priemonės, 2002 m. buvo parengtas bendras veiksmų planas upių aukštutiniame (Belgija) ir žemutiniame (Prancūzija) baseinuose potvynių sukeliamoms problemoms spręsti. Finansinė Interreg III programa Prancūzija-Valonija-Flandrija (2002–2006 m.), skatinanti trans-europinį bendradarbiavimą, padėjo sutelkti bendrus veiksmus sudarius „upės sutartį“ (priemonė, skirta bendrai vandentvarkai) ir imtis potvynių prevencijos veiksmų abipus sienos.

2.9.5 Kitais projektais, pavyzdžiui, EUROTAS, arba tarpvalstybinėmis Dunojaus ar Baltijos jūros strategijomis siekiama parengti bendras ilgalaikio potvynių rizikos valdymo, potvynių numatymo tikruoju laiku ir gėlo vandens šaltinių išsaugojimo metodus keletui šalių.

⁽⁸⁾ OL C 182, 2009 08 04, p. 46. OL C 97, 2007 04 28, p. 12. OL C 80, 2004 03 30, p. 29.

⁽⁹⁾ WWF / Usine Nouvelle, 2010 m. spalio 21 d.

⁽¹⁰⁾ Daugelį metų SANOFI AVENTIS, įsikūrusi Ivri (Prancūzija), pylė teršalus, taip pat labai kancerogeninį benzeną į SIAA AP vandens valymo tinklus, nes atliekų rezervuarų pajėgumas buvo nepakankamas.

⁽¹¹⁾ OL C 195, 2006 08 18, p. 20.

2.9.6 Todėl vietos valdžios institucijoms įmanoma, būtina ir tikslinga imtis atitinkamų bendradarbiavimo iniciatyvų ir tuomet sulaukti politinio ir finansinio Europos Sąjungos palaikymo.

3. Vietos valdžios institucijų ir pilietinės visuomenės vieta ir vaidmuo

ES piliečiams Europos vandens politikos integravimas yra tiesiogiai aktualus įvairiose srityse:

3.1 Vandens ir nelaimių valdymo poveikis visuomenei

3.1.1 Didėjančio vandens trūkumo ir kintančių ilgų sausros periodų, potvynių arba vandens taršos ekonominiai ir socialiniai padariniai yra rimti. Dėl jų gali pradėti nykti ekonominė veikla (pavyzdžiui, ūkininkavimas), mažėti darbo vietų, prasidėti išvykimas iš kai kurių regionų ir silpti regionų gyvybingumas.

3.1.2 Ypač svarbu spręsti cheminės vandens taršos problemas. Ji lemia gyvūnų ir žmonių sveikatą ir cheminių atliekų patekimą į maisto grandinę. Svarbu, kad draudžiamų arba kontroliuojamų teršalų sąrašas būtų reguliariai persvarstomas, kaip tai numatyta prioritetinių medžiagų direktyvoje. Todėl turime bendradarbiauti su ūkininkais, pramonės subjektais ir aplinkosaugos asociacijomis bei stebėti, kaip naudojami nauji produktai, nustatyti jų naudojimo ribas, kaip nurodyta ankstesnėse EESRK nuomonėse ⁽¹²⁾.

3.2 Įvairūs vandens naudojimo būdai

3.2.1 Vandens naudojimas ir tarša yra aktualu ir pramonės, ir turizmo, ir žemės ūkio sektoriams. Dėl sparčios upių ir jūrų pakrančių teritorijų urbanizacijos daromas spaudimas ir šioje pažeidžiamoje aplinkoje. Europos Sąjungoje energijos gamybai sunaudojama 44 proc. viso gaunamo vandens kiekio, vanduo pirmiausia naudojamas aušinimui. 24 proc. gaunamo vandens panaudojama žemės ūkio sektoriuje, 21 proc. – viešajam vandens tiekimui ir 11 proc. – pramonės tikslams. Šie rodikliai įvairiuose regionuose skiriasi. Pavyzdžiui, Pietų Europoje žemės ūkyje panaudojama maždaug pusė, kai kuriuose regionuose – iki 80 proc. viso gaunamo vandens, o Vakarų Europoje daugiau kaip pusė gaunamo vandens panaudojama energijos gamybai aušinimo tikslais ⁽¹³⁾.

3.2.2 Akivaizdu, kad vandentvarka ir elektros gamyba tarpusavyje yra glaudžiai susijusios, tad Europos Sąjunga turėtų šias sąsajas ištirti. Labai mažai energijos gamybai panaudoto vandens sunaudojama; didžioji dalis vandens išleidžiama aukštesnės temperatūros. Vandens sistemų išsaugojimo problemų yra

daug. Turime technologijų, kuriomis galime sumažinti elektros gamybai reikalingo vandens kiekį arba vandenį veiksmingai surinkti, bet jos ne visada taikomos, nes padidina išlaidas. Todėl turime ne tik skatinti investicijas į šios srities mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą bei taikyti šias naujas technologijas, bet ir, diskutuodami apie investicijas ir jų pelningumo tvarumą, kelti rūpimus aplinkos, socialinius ir ekonomikos klausimus.

3.2.3 Žemės ūkio paskirties žemės naudojimo ir miestų plėtros planavimo praktika gali turėti didžiulę įtaką vandens trūkumui. Dėl nekontroliuojamo naudojimo senka gruntiniai arba paviršiniai vandenys, gali būti padaryta negrįžtama žala aplinkai, susiformuoti netvartų socialinių ir ekonominių pokyčių ciklas, dėl kurio gali kilti rizika maisto, energetiniam saugumui ir socialiniam stabilumui. Daugelis svarbių šlapžemių, miškų ir užliejamųjų lygumų Europoje buvo nusausinti ir užtventti, urbanizacijos, žemės ūkio ir energetikos reikmėms, o apsaugos nuo potvynių tikslams įrengtos reguliavimo sistemos ir kanalai ⁽¹⁴⁾. Būtina būsimoje teritorijų planavimo politikoje numatyti su vandeniu susijusius apribojimus.

3.3 Paklausos valdymas ir tvartos pasiūlos galimybės

3.3.1 Vandens poreikį namų ūkio reikmėms lemia įvairūs veiksniai: gyventojų skaičius, namų ūkių dydis, urbanizacijos lygis, turizmas, pajamos, technologijos ir vartotojų elgsena. Be to, nustatant vandens, kuris pasiekia galutinius vartotojus, kiekį svarbiausia yra „nutekėjimas“ paskirstymo ir tiekimo tinkluose. Todėl, kai tai įmanoma, būtina sumažinti šį nutekėjimą. Būtina investuoti į paskirstymo tinklų priežiūrą bei gerinimą ir į nuotekų valymo infrastruktūrą. 2006 m. 10 proc. ES 25 valstybių narių gyventojų ne visada turėjo prieigą prie nuotekų surinkimo sistemos, įvairiose šalyse šie rodikliai labai skiriasi ⁽¹⁵⁾.

3.3.2 Dėl turizmo gali labai padidėti vandens vartojimas, ypač vasaros mėnesiais, kai daugiausia atostogaujama. Pietų Europos pakrantės regionai jau jaučia itin didelį vandens trūkumą. Imantis priemonių vandens ištekliams apsaugoti reikėtų nepamiršti ir vartotojų informavimo.

3.3.3 Standartai ir nepriklausomumas. Nuotekų panaudojimas žemės ūkyje gali labai padėti tvariai valdyti vandens išteklius, todėl šiam ištekliui, kaip ir kitiems, derėtų skirti daugiau dėmesio visuomenės sveikatos požiūriu nustatant sveikatos standartus ir prižiūrint, kaip jų laikomasi. Teisės aktų leidėjui reikėtų užtikrinti jų skaidrumą, o nepriklausomos viešosios ar sertifikuotos kontrolės įstaigos turėtų juos kontroliuoti.

⁽¹²⁾ OL C 97, 2007 4 28, p. 3

⁽¹³⁾ Europos aplinkos agentūros 2009 m. vasario mėn. ataskaita „Vandens ištekliai Europoje. Vandens trūkumo ir sausrų problemos sprendimas“, ISSN 1725-9177.

⁽¹⁴⁾ „Europos aplinka. Būklė ir raidos perspektyvos 2010 m.“, Europos aplinkos agentūra, 2010 m.

⁽¹⁵⁾ Europos aplinkos būklė ir raidos perspektyvos, p. 103, EAA ataskaita, p. 5, Eurostato 2006 m. pranešimas spaudai.

3.4 Pilietinės visuomenės vaidmuo įgyvendinant Europos vandens politiką

3.4.1 Prieš Jungtinių Tautų Generalinei Asamblėjai paskelbiant 2010 m. liepos 26 d. rezoliuciją⁽¹⁶⁾, ES Taryba 2010 m. kovo 22 d. pranešė, kad 27 ES valstybės narės pripažįsta teisę į vandenį ir sanitarines sąlygas, ir priminė, kad „visos valstybės turi išsipareigojimų žmogaus teisių srityje dėl prieigos prie saugaus geriamojo vandens“, manydama, kad „išsipareigojimais žmogaus teisių srityje dėl prieigos prie saugaus geriamojo vandens ir sanitarinės priemonių yra glaudžiai susiję su atskiromis žmogaus teisėmis, pavyzdžiui, teisėmis į būstą, maistą ir sveikatą“.

3.4.2 Labai svarbu informuoti pilietinę visuomenę su vandeniu susijusiais klausimais. 1999 m. Berlyno žemė leido įmonei Veolia ir Vokietijos konglomeratui RWE privatizuoti vandentvarkos įmones, dėl to išaugo kainos vartotojams. Susitarimai dėl įgaliojimų perdavimo tarp suinteresuotųjų subjektų ir susijusios sąlygos nebuvo atskleistos. Visuomenė ėmėsi iniciatyvos ir įsteigė forumą „Berliner Wassertisch“. Buvo surinkta pakankamai parašų, kad būtų pradėta referendumo procedūra. 98 proc. balsavusiųjų referendume (jame iš viso dalyvavo 27 proc. gyventojų) pasisakė už tai, kad slaptieji susitarimai būtų paskelbti ir anuluoti. Po šios iniciatyvos iš paskelbtų susitarimų buvo matyti, kad abiejų įmonių akcininkų pelnui užtikrinti buvo numatyta kompensacijų sistema. Taigi Berlyno žemė (mokesčių mokėtojų lėšomis) teikė pilną įmonėms tais metais, kai jis nesiekė slaptose sąlygose nustatytų sumų. Vis daugiau vietos ir regionų valdžios institucijų Europoje naudojasi proga baigiantis susitarimų su privačiomis bendrovėmis dėl įgaliojimų perdavimo terminui susigrąžinti vandens tiekimo paslaugas. Vis dėlto kai

kurios jų (beje, ne pačios mažiausios) tapo šių susitarimų, pasirašytų teisiškai nelygiavertėmis pirminėmis sąlygomis, įkaitėmis ir privalėjo toliau bendradarbiauti su privačiais veiklos vykdytojais⁽¹⁷⁾. Reikėtų didinti skaidrumą perduodant įgaliojimus vykdyti visuotinės svarbos viešąsias paslaugas ir juos susigrąžinant, didelį dėmesį skiriant šiems aspektams:

- vandentvarka: pelno reinvesticijos į tinklų priežiūrą ir modernizavimą,
- investicijų pobūdžio ir dydžio poveikis patekimui tiek į privačią, tiek į viešąją rinką neturėtų skatinti sudaryti monopolius ir (arba) kartelinius susitarimus,
- didžiausių privačių vandens bendrovių finansavimą daugiausia sudaro viešieji finansai⁽¹⁸⁾,
- darbuotojų darbo, užimtumo ir saugumo sąlygos: reikia ir reikės daug tinkamai parengtų ir kvalifikuotų vyrų ir moterų, kuriems bus suteiktas ypatingas vandens, sanitarinių sąlygų, kontrolės, pažeidimų nustatymo, mokslinių tyrimų ir kt. viešojo sektoriaus darbuotojo statusas. Darbuotojo statusas suteiks garantijas, kad bus vykdomos visos pačios įvairiausios užduotys visais lygmenimis,
- naudotojų informavimas ir konsultavimas: ekonomikos ir socialinių reikalų tarybos visur, kur tik yra įsteigtos, yra vertingas šaltinis konsultacijoms rengti, nes yra reprezentatyvios ir nepriklausomos, turi sukaupusios patirties ir gali surengti viešus klausymus.

2011 m. birželio 15 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Staffan NILSSON

⁽¹⁶⁾ Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliucija „Žmogaus teisė į vandenį ir tinkamas sanitarines sąlygas“, 2010 m. liepos 26 d., A/64/L.63/Rev.1, žr.: http://www.internationalwaterlaw.org/documents/intldocs/UNGA_Resolution_HR_to_Water.pdf

⁽¹⁷⁾ Public Citizen „Vandens kampanija visiems“ (Campagne de l'eau pour tous), 2007 m.
„Veolia aplinka. Įmonės profilis. Speciali Public Citizen ataskaita vykstant Vandens kampanijai visiems („Veolia Environnement: Un profil d'entreprise. Un rapport spécial de Public Citizen dans le cadre de la Campagne de l'Eau Pour Tous“). (<http://documents.foodandwaterwatch.org/Vivendi05.pdf>) ir slaptas susitarimas dėl Berlyno vandens privatizavimo paskelbtas 2010 m. spalio 30 d. Berlyno dienraštyje „Die Tageszeitung (TAZ)“ <http://www.taz.de/1/zukunft/wirtschaft/artikel/1/die-raeuberische-wasser-privatisierung/>

⁽¹⁸⁾ <http://www.psiru.org/reports/2010-W-EWCS.doc>